

Його право.

Присвячую моїй матері.

У двері постукались... Ольга, уся похоловши, кинулась відчинити — хто може бути?... Вона нікого не сподівала ся...

Увійшла висока, стара жінка, з гордою постатю і рівним станом, окутана як подорожня, у довгому кожусі і великій теплій хустці, що були покриті, немов сріблом, іскрявим, білим інеєм...

— Мамочко, то ви?! — не тямлючись, скрикнула Ольга, припадаючи до матері. — Я й не чула, як ви приїхали... Чую тільки: стукає... Я злякалась... і сама не знаю, чого... Я тепер усього боюсь... Ох, мамочко, яке-ж щастє!... І не сподівалась!... Та ще у такий день... на саме Різдво!...

Вона без ліку цілувала матір у лице й руки, уся тремтючи від радості, втираючи радісні слези, що бігли по її обличчю помімо її волі...

Стара, при помочи дочки, стала розкутувати свою хустку, здіймати кожух, теплі чоботи, і, між ділом, уривчасто відповідала:

— Та так... і не гадала... Не годить ся у такий день виїздити з дому... Та... діло єсть, — скінчила вона якомсь чудно, скидаючи на доньку свої чорні, блискучі, проникливі очі...

— Що таке?! що скоїлось?! — стурбовано, аж побілівши на виду, спитала ся Ольга, пильно дивлячись у лице матері.

— Та нічого... не турбуйся!... — відповіла стара. — Мені тільки треба буде з тобою побалакати...

— Що таке, мамочко?... Кажіть! — Ольга тремтіла і не зводила з матери стурбованого погляду.

— Нехай, потім... дай спочити! Така далечина, поки добилася до сего хутора!...

— Простіть, мамочко! — схаменула ся Ольга. — Я тепер така стала нервова... У невпинній турботі... Усього боюсь... усе немов сподіваюсь якої біди... Так і здається, от-от десь налетить...

— Від твого чоловіка усього можна дождати! — неждано, мов кинула стара, і пішла у другу комнату.

— Татянка спить? — спитала ся вона нишком, зупиняючись біля порога.

— Спить... давненько вже... вона рано лягає... Хочете подивити ся?

Вони увійши у простору, чепурненько прибрану комнату, напів освічену прикрученою лямпою під зеленим абажуром, що розливала м'яке, приємне світло навкруги, даючи усій обстанові якийсь вираз тихого спокою.

У комнаті стояли побіч себе два ліжка — велике і маленьке... Обидві жінки тихо приступили до маленького ліжка і мовчки, у глибокім, невимовнім почуванню безмірної любови і віри, гляділи на манісінське сотворінє, що тихо спало тут, розкинувшись на подушках... Ольга схилилась і обережно стала вкривати тепленькою ковдрою рожеві, мов квіточки, голенькі, пухкі ніжки... Її тягло поцілувати ще їх, але вона остереглась, щоб не збудити дитини... Воно так мило спить!...

Стара затримала тяжке зітханє, що вирвалось з її грудей. і якось чудно з боку глянула на молоду матір... Вона немов мала щось сказати, та не сказала, і тільки гірко стиснула уста...

Вони увійшли у столову. Ольга стала готувати чай і закуску для матери.

— От, якби я знала, що приїде такий дорогий гість, я напекла-б і наварила! — казала вона, клопочучись. — А то що-ж, я сама... Татянка мала, їй не богацько треба... І як то ви надумали, мамуню?... Таке щастє!...

Стара мовчала, сидючи у глибокому кріслі, і відкинувши втомлено голову на його спинку...

— А що Катруся? Маруся? — питала ся Ольга.

— Нічого... ніщо їм не дієть ся! — недбало відповіла мати, гадаючи про щось иньше...

— А тато?... Усе сердить ся, що я покинула чоловіка?...

— Сердить ся... він боїть ся за тебе...

— Ох, мамочко, хіба-ж можна було жити з такою людиною?... — забентежилась Ольга. — Адже-ж ви знаєте, який він!...

— А так може бути гірше!...

— Ви боїтесь? — у Ольги захопило дух.

— Боюсь! Його право, — тихо вимовила мати.

— Яке „його право“? — нервово, крізь слези, скрикнула Ольга. — Що суд йому присудив?... Який то суд?... Я не можу жити з своїм чоловіком... він погана людина... він мене мучить... Я кидаю його... І суд відбирає в мене дитину... віддає її тому катови... що й її так буде мучити!... Який же то суд?!... Де тут правда?!... І по закону природи дитя належить до матери...

— А по людському закону до батька, — відповіла з тяжким смутком стара. — Не жінки писали той закон!... Ми по тих законах тільки кари приймаємо, а писати їх не можемо! — І за тим задавленим голосом додала: — Я чула... він хоче відібрати в тебе дитину. Я за тим і приїхала, щоб сказати тобі...

Ольга, мов несамовита, гляділа на матір.

— Я не дам дитини, — далі вимовила вона.

— Дитино моя, ти не розумієш, що говориш!...

— Не дам!... він її не візьме!...

„Вона збожеволіла!... Боже милосерний!...“ — Стара кинулась до Ольги, обхопила голову її руками...

— Доню моя, схамени ся!

Тут Ольга заплакала.

— Мамочко, тож моя дитина... моє дитя... моя Татяночка! — ридала вона на грудях у матери. — Тож я її зродила... Я-ж її вигодувала, виняньчила... Я-ж ночи не досипала... не доїдала... не допивала... Я-ж ходила за нею

у недузї... Я вмирала, як і воно вмирало, і оживала, як і воно оживало... Я віддаю йому свою молодість, своє здорівле, своє щастє, свою красу, своє жите... Я все йому віддаю, все!... Чуєш: не він, а я!... Я! я! Я її мати! Вона моя! власна моя! Моя плоть, моя кров, моя душа! Вона цілком моя! Не віддам я йому, не віддам!... То моя дитина!... Ніхто не має права відібрати, ніхто! Воно моє, моє!...

Вона вже не ридала, але кричала істерично, кидаючись по комнатї, ламаючи руки...

Стара в одчаю не знала що й робити...

У сей час заплакала дитина з другої комнати. Ольга у мить втихла і кинулась до неї. Стара також пішла.

Ольга несамовито цілувала заплакану дитину, обливаючи її пекучими слезами...

— Дитя моє! дитя моє! — тільки й вимовляла вона отсї два слова — два слова, що були для неї уся суть життя її...

Дитя заспокоїлось та знов заснуло. Заспокоїлись, або красше сказати, заспокоїли себе трохи й обидві змучені жінки. Вони прийшли тепер до тієї думки, що ледви чи чоловік буде мати охоту відбирати дитину? Тільки тягар собі на шию узяти... Вже-ж, коли думав відбирати, то відібрав би зараз після суду... Тай суд той був мабуть тільки так, аби пімстити ся, налякати. Вже-ж у його повинно бути серце. Хоч дитину пожалїє... воно звикло до матери... То, видно, брехні — ота „чутка“...

Так балакали вони між собою, обдурюючи одна одну і самих себе. Їм треба було сердечного спочинку... не видержали-б сили.

Становилось пізно... Час було лягати спати... Ольга положила матір у другій комнатї, і сама стала готуватись... Але вона не лягала... Зоставившись тепер на самотї, вона почула, як уся її турбота прокидаєть ся, обгортає її, стає пекучою, непереможною... Вона не може вже ні сидїти, ні лежати, ні просто бути на однім місци, і все ходить тай ходить сюди й туди по комнатї, здригаючись уся, тільки що стукне, холонучи і замираючи від ляку. Всї її острахи стали перед нею, мов у дійсности бачить вона перед собою

страшенну, варварську сцену, як у неї відбирають дитину, як воно кричить, рветь ся, хапаєть ся за неї слабкими рученятами... Вона не дає...

Ольга кидалась до дитини і припадала до ліжка головою у невимовній тузі... Боже, що їй робити?!... Вона руки на себе наложила-б, аби не терпіти такої муки.

Але... що воно? Вона схопилась і стала слухати... Серце в неї замерло... Чути немов здалека дзвінки... Усе ближше... ближше... Сюди їде... То він!...

Вона кинулась до матери з криком... Але мати міцно спала — не чула...

Вона кинулась назад, уся тремтячи як осиковий лист, вихопила сплячу дитину з ліжка, окутала у що попалося, накинула щось на себе і вискочила з дому... Нема часу гаяти — він наближаєть ся...

Її відразу осяяло ясне сьвітло місяця на білому, іскрявому снігу, що лежав усюди навкруги... Вона швидко перейшла через сад і вступила в ліс, у розкішний, сосновий ліс, пишно прибраний для сьвята у срібло і діаманти...

Ніч була тиха й ясна, як день, але холодна і мовчазна, як могила...

Вона йшла з боку попід лісом над дорогою, що немов широке, біле полотно, лежала перед нею... По обидва її боки, як чудова, природна колонада, стояли високі, рівні сосни, кидаючи темні, довгі тіни на снігу, і їх мережані, білі верхи, зближаючись між собою у кінці дороги, робили величну, тріумфальну арку, під котрою їй треба буде йти...

А там — у горі — високо понад сям холодним, білим лісом, стояв золотий місяць, такий тихий і спокійний у своєму небесному лоні...

Вона усе йшла та йшла, не знаючи куди і за чим іде, не чуючи ні холоду ні втоми, і маючи одну тільки думку у голові — „втекти“, втекти подалі, щоби сховати від лихого ворога своє щастє, свій дорогий скарб, своє дитя, що тихо спало на її руках, не розуміючи страшної напасти...

Недалечко, між деревами, заблищав огник — мабуть хатка лісничого, і вона почула немов небесні звуки величної, гуртової пісні, що так луною і пішли у тиші годубої ночі по білому лісу...

Різдвяна колядка... Вона знає її... Колись і вона, молодю дівчиною, без горя і турбот сьпівала її... Їй навіть здавалось, вона чує отсі дивні слова присьпіву:

Ой радуй ся, земле,
Син Божий народив ся!...

Син Божий народив ся, а правди нема на землі!...

А вона все йшла та йшла... Але тут відразу, зовсім близько — як ізза угла вискочило — почувись гуркіт і дзвінки... Видно сюди повернули... Боже милій!... Несамовито притиснувши дитя до похоловшого серця, кинулась вона на бік, поміж дерева...

По дорозі, мов злий дух, з гуркотом, стуком і дзво-
ненем пробігли парою сани, і у блідому сяєві місяця про-
майнуло перед нею страшне, ненависне обличчє...

Начатка Полтавка.

